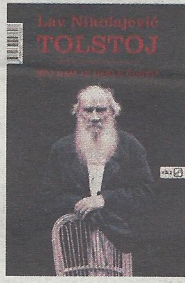

KNJIGE Moderna vremena

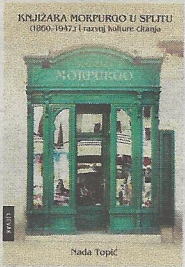
www.mvinfo.hr

LAV NIKOLAJEVIĆ TOLSTOJ: »ŠTO NAM JE DAKLE ČINITI?«, VBZ

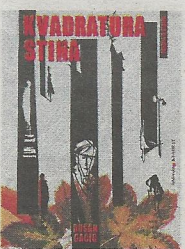

Krajem 19. stoljeća, to jest u vrijeme objave, ova je knjiga imala velik utjecaj i Tolstojeva su razmišljanja snažno odjeknula u Rusiji i inozemstvu. Tolstojeva vjera pobudila je u njemu intenzivan interes za siromaštvo i društveno zlo. Među prosjacima, onima koje je društvo odbacilo i prostitutkama, počimje preispitivati svoj način života. Ali što je više promišljao o njihovom položaju, to je više sumnjao u svoj grandiozan filantropski plan. Uskoro se počeo pitati jesu li dijeljenje novca i dobrotvorni rad rješenje – ili ono leži u temeljitoj promjeni pogleda na život. Ispitujući uzroke siromaštva tijekom stoljeća, Tolstoj se pita: zašto neki ljudi smatraju da imaju vlast nad drugima i je li ropstvo u suvremenom društvu, u kojem postoji klasa siromašnih i klasa bogatih, uistinu ukoliko. Bogati raznim načinima otimaju rad siromašnih, što neminovno rezultira moralnim osiromašenjem obje klase. U »Što nam je dakle činiti?« Tolstoj je dao iskreno i svježe rješenje jednog od gorućih problema suvremenog doba, ponudio je viziju života koja bi dokinula mogućnost iskorištavanja ljudi: viziju samodiscipline i odgovornosti, radosti, strasti i suosjećanja, u kojoj je rad za svoje dobro temelj zdravog i sretnog života. Stoga je ova Tolstojeva knjiga i danas važna za svakoga tko osjeća da nešto nije u redu s načinom na koji naš svijet funkcionira.

NADA TOPIĆ: »KNIŽARA MORPURGO U SPLITU«, NAKLADA LJEVAK

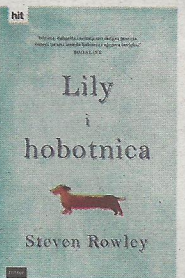
Bilo je krajnje vrijeme da i jedna knjižara dobije svoju knjigu. Knjiga Nade Topić istražuje doprinos splitske Knjižare Morpurgo stvaranju i razvoju kulturnog života u Splitu i Dalmaciji. Istraživački rezultati, prikupljeni različitim metodama, a prije svega studijom slučaja, izneseni su pregledno i jasno te strukturirani kao zanimljiva priča potkrijepljena brojnim detaljnim istraživanjima. Temeljito su istraženi raznorodni arhivski i drugi izvori, značajki obrađeni i analizirani pojedinačno i u odnosu jedni na druge, što je naposljetku pridonijelo stvaranju cjelovite slike poslovanja Knjižare Morpurgo iz svih aspekata, ali i utjecaja povijesnih prilika na to poslovanje te svojevrstan povratni utjecaj koji je Knjižara Morpurgo zbog svoje društvene, kulturne i političke važnosti imala na onodoban društveni život Splita i Dalmacije, pa i ukupan hrvatski kulturni prostor. Svojom temom, koja uspješno popunjava veliku prazninu u povijesti hrvatskog knjižarstva i nakladništva, bogatom arhivskom gradom te jasnim i znanstveno utemeljenim pristupom povijesti kulture čitanja knjiga, Nada Topić uspješno je odgovorila na niz do sada neodgovorenih pitanja koja će poslužiti kao temelj za ispisivanje cjelokupne povijesti knjižarstva u Hrvatskoj.

DUŠAN GAČIĆ: »KVADRATURA STIHA«, MATICA HRVATSKA - OGRANAK BIZOVAC

Ova je knjiga izrasla iz domaćeg strip-serijala u kojem se sretno susreću eksperimentalne tendencije i prilagodljivost širim slojevima čitatelja. »Poezija u stripu« Dušana Gačića, godinama objavljivana u »Modroj lasti«, neumitnom časopisu namijenjenom djeci osnovnoškolske dobi, zanimljiva je i po tome što je na svakoj stranici riječ o adaptaciji stihovanog djela hrvatske i svjetske književnosti, a to u povijesti lokalnog stripa nije čest slučaj. Ovaj je serijal pristupačan upravo mladim generacijama čitatelja, i predstavlja najkoherentniji i najjelovitiiji iskaz Gačićevih raznorodnih traženja. Kako ističe recenzent Bojan Krištofić, »... posegnuvši za pjesmama gotovo svih majstora poetske riječi iz razdoblja prve i druge hrvatske moderne (Mate Balota, Antun Branko Šimić, Dobriša Cesarić, Dragutin Domjanić, Fran Galović, Antun Gustav Matoš, Gustav Krklec, Miroslav Krleža (čiju je prozu Gačić također adaptirao), Slavko Mihalić, Miroslav Slavko Mader, Dragutin Tadijanović i dr.), kao i stranih pjesnika iz mnogih povijesnih epoha (od Bertranda De Borna, preko Jacquesa Preverta do Charlesa Bukowskog), ali i pjesnika djelatnih u sferi popularne glazbe (Toma Bebić, Arsen Dedić, Leonard Cohen i dr.), Gačić je pronašao inspirativno i bogato izvorište za svoje zaigrane vizualne poeme i labirinte, kojima nipošto ne ilustrira doslovno pjesničke metafore, već teži u mediju stripa, koje god on forme bio, ostvariti originalan ritam prema suzvučju glasova i grafema određene pjesme.«

STEVEN ROWLEY: LILY I HOBOTNICA, ZNANJE

Ovaj emocionalno okrepljujući debitantski i autobiografski roman Stevena Rowleyja istražuje utjecaj koji kućni ljubimci imaju na živote svojih ljudi. Priča je to o odnosu kakav bi svatko poželio; odnosu s osobom kojoj vjerujete i bez koje ne možete zamisliti život. Tedu Flasku ta je prava »osoba« njegova prijateljica Lily, koja je slučajno pas. Ted je nesretni samac s losanđeleskom adresom. Između seansa s psihoterapeutom i spojeva s muškarcima koje upoznaje na internetu, njegovo vrijeme i srce ispunjava dvanaestogodišnja javavčarka Lily. Začudo, Ted umije razgovarati s Lily, s kojom raspravlja o zgodnim poznatim tipovima i igra društvene igre. Sve dok jednoga dana njihovu idilu ne pomuti nezvani gost... Rowley ispituje prozu koja katarzično djeluje na čitatelja, izaziva smijeh ali navodi i na plač, a ljubitelji životinja, posebice pasa, složiti će se da je Rowley uspio, na smiješan i šašav način, uvjerljivo dočarati kako je to voljeti psa.

KRITIČKI POGLED

Pierre-André Taguieff: »Antisemitizam«, TIM press, Zagreb, 2017.

Cjelovita slika složenog fenomena

O psegom nevelika studija Pierrea-Andréa Taguieffa »Antisemitizam« (u izdanju agilnog i upućenog izdavača TIM-press Hašima Bahtarija) slobodno bi se mogla proglasiti izdavačkim poduhvatom godine, jer se na planu društvenih, to jest humanističkih znanosti, koncizno, precizno i kritički utemeljeno obračunava s jednom od najvećih i najopasnijih pošasti našega vremena.

Holokaust, Šoa, genocid nad Židovima, potpuno i kolektivno uništenje Židova, samo zato što su Židovi, presudno su oblikovali našu novodobnu kulturu i civilizaciju; i u tom smislu ovo djelo predstavlja ozbiljan priručnik, čak udžbenik u kojem se autor maestralno koristi znanstvenom aparaturom i kroz pregledno izlaganje i raščlanjivanje pojmova pokušava nam objasniti što su to antisemitizam, antijudaizam, judeofobija i slično. Tako cjelovitu, a sažetu sliku ovog složenog fenomena kakvu nam je pružio Taguieff, teško da u suvremenoj literaturi možemo naći. Stoga bi bilo korisno kad bi naše prosvjetne vlasti razmislile o opremanju svih školskih knjižnica ovom iznimnom knjigom, jer to bi omogućilo nastavnicima i učenicima da na informativan, inventivan, ali strogo znanstveno utemeljen način saznaju sve o ovom zločudnom fenomenu, a usput se informiraju i o tome što su to rasizam, etnocentrizam, populizam, ksenofobija, šovinizam, nacionalizam...

Različiti antisemitizmi

Pierre-André Taguieff (rođen 1946.), francuski je filozof i predavač na pariškom Institutu za političke studije, kao i pisac brojnih studija i knjiga koje se bave poviješću ksenofobnih ideja s posebnim naglaskom na zbivanja u Francuskoj, ali i šire u Europi. Te su ideje u mnogo čemu profilirale europsku zajednicu i ostavile su dubok nekrofilni trag širom našeg kontinenta. Primjerice, nedavno je Taguieff zajedno s kolegicom Annick Duraffour, uglednom francuskom profesoricom književnosti, objavio (na više od 1.000 stranica) kapitalnu studiju »Celine, la race, le juif« o velikom francuskom književniku Ferdinandu Celineu koji je tijekom Drugog svjetskog rata bio snažno angažiran na strani nacista; otvoreno je podržavao i promovirao rasne zakone i Židove smatrao najvećim zlom naše povijesti. Ovo djelo spominjem stoga što je Taguieff na primjeru kontroverznog Celinea jasno razlučio literarnu vrijednost ovog nacifašističkog fanatika od njegovih neprihvatljivih i zlogučkih stavova. Na prefinjen i suptilan način Taguieff je kroz priču o Celineu, podvukao jasnu razliku između nacionalističkog i ksenofobnog antisemitizma, a sve na tragu ranije iznesenih promišljanja u studiji o kojoj se upravo u ovom tekstu govori.

Jean-Paul Sartre je antisemitizam definirao ujedno kao »strast i svjetonazor«, ali je Taguieff, pozivajući se i na brojne druge, nesporne znanstvene autoritete na ovom području želio ukazati na krucijalne razlike u poimanju antijudaizma (neprijateljstvo na religijskoj osnovi) i antisemitizma (neprijateljstvo na rasnoj, tj. rasiističkoj osnovi), s napomenom da se antisemitizam javlja kao proizvod modernog doba koji

je unutar sebe u najmanju ruku dvojak. S jedne strane Židovima se dopušta, čak preporuča potpuna asimilacija, jer samo tako mogu postati prihvatljivim zajednici u kojoj žive, a s druge se strane, u rezultate takve asimilacije »jako sumnja«, naprosto stoga jer se tvrdi kako su Židovi narod druge i drukčije rase. U pravilu se židovski rasni ekskluzivizam i preneglašava i podcjenjuje.

Pojam antisemitizam »iskovao« je austrijski Židov Moritz Steinschneider 1860. kako bi pojasnio antisemitske predrasude, a u pogrdnom smislu preuzeo ga je antižidovski ideolog i agitator Wilhelm Marr (osnivač Antisemitske lige) 1879. godine, da bi tek zahvaljujući članku Henricha von Treitschkea u kojem ponavlja i podvlači riječi »Židovi su naša nesreća« ušao u vokabular njemačkog rječnika, a potom i ostalih govornih područja. Tako je zapravo bio skovan novi termin, pojam za staru mržnju prema Židovima, uz jasan dodatak rasizacije tog pojma.

Judeofobija se kod nekih autora, napominje Taguieff, koristi kao generički pojam (odnosi se na judaizam kao religiju); dakako, posjeduje negativne konotacije i u tom smislu to je specifičan oblik ksenofobije u kojem se izdvaja i naglašava trajnost mržnje, ili kako je to svojedobno rekao u svom slavnom »Antikristu« (1873.) Renan: »Kad vas sve nacije kroz sva stoljeća progone, za to postoji sigurno neki razlog«. Polazna točka ove optužnice sadržana je u zahtjevu Židova da konzumiraju opća (gradanska) prava na mogućnost konzumiranja općih prava, ali pri tom pretendiraju zadržati i zaseban status, zahtijevati prednosti koje pripadaju naciji, a da pritom ne žele sudjelovati u dužnostima nacije.

Brevijar mržnje

Stvarajući državu u državi, naciju odvojenu od nacije koja ih je prihvatila, tražili su pravo izlaska iz geta, a istodobno nikome drugome izvan svoje zajednice nisu dopuštali ulazak u »vlastito dvorište« skrivajući navodno tako prirodu svoga bića od tuđih očiju. Manjina se jednostavno nije željela prispodobiti većini i to je bio njen izvorni grijeh za kršćansku Europu. Na tom su se fonu stoljećima formirale tzv. antižidovske konfiguracije koje su se prijelazom iz jedne nacije u drugu prilagodavale i u tom je smislu antisemitizam fascinantniji evolucijski fenomen.

Utemeljen je na sedam velikih antižidovskih mitova: mržnji spram ljudskoga roda (separatizmu i ekskluzivizmu), optužbi za ritualna ubojstva i kanibali-

zam, bogoubojstvu (ubojstvu Krista), prokletstvo vječnoga lutanja (nomadizam i kozmopolitizam naroda bez domovine, legenda o vječnom lutajućem Židu), sklonost urotništvu; liharstvo i podmuklost (stereotipi o Židovima kao parazitima), odnosno rasizmu (proizlazi iz Božjeg odabira Židova kao izabranog naroda). Dakle, judeofobija je ideološki organizirana mržnja prema Židovima koja robuje predrasudama i stereotipima, te Židove demonizira kao prokletu rasu. Judeofobne i antisemitske vizije pogroma uvijek su bile maštovite i teško ih je svesti na jednoznačnu kategoriju.

Snove o masovnom, kolektivnom, fizičkom istrebljenju (Endlösung) najpreciznije je iskazao Adolf Hitler u svom »Mein Kampf«, odnosno kasnije primijenio u svojoj zločinačkoj političkoj praksi. Ili kako je to napisao Taguieff: »Hitlerovim stavljanjem Židova izvan njemačkih zakona postupno se izazivala njihova građanska smrt (1933.), potom politička smrt (1935.) te na koncu ekonomska smrt (1938.) i time je bilo sprovedeno uklanjanje Židova

(Entfernung) iz života njemačke zajednice. Tako je bio otvoren slobodan put njihovom posvemašnjem uništenju, holokaustu kao zločinu bez premlca i presedana u povijesti čovječanstva. Hitler je samo dovršio napisano u »Mein Kampf«, konstatirao je Leon Poliakov u svom glasovitom djelu »Brevijar mržnje«.

»Protokoli sionskih mudraca«, taj odvratni pamflet ruske carske tajne policije kojim je trebalo opravdati antižidovske pogrome širom carstva Romanova (s težnjom da se »znanstveno« dokaže kako su Židovi narod zločinaca) koristio je notorni rasiistički krvnik Julius Streicher (1939.) pozivajući Nijemce da oni dovrše fizičko istrebljenje Židova jer su otrov za njemačku naciju. »Treba ih zatriti u korijenu«, vrištao je Streicher u svojim napisima i govorima, a Hitler je u siječnju 1939. pred Reichstagom izrekao svoje zlokobno proročanstvo o nužnosti fizičkog brisanja Židova s ove planete kojoj su donijeli i samo donose zlo.

Knjiga P. A. Taguieffa »Antisemitizam«, upozoravajući na sveprisutne oblike negacionizma (plinske komore se proglašavaju za izmišljotinu, a zločini u Auschwitzu za laž) jasno poručuje kako fenomene antijudaizma i antisemitizma moramo dobro upoznati – u protivnom prijeti nam ponavljanje povijesnih zabluda i nove krvave drame neizvjesnog ishoda. Esencijalizirana i globalna mržnja predstavlja dozvolu za eliminaciju židovske države i Židova kao naroda, zaključuje Taguieff, ali ta se praksa našažalost lako i brzo može delegirati na druge narode, rase ili vjere; utoliko je antisemitizam pojam i fenomen koji se tiče svih nas. Prijedlog knjige s francuski spram ljudskoga roda (separatizmu i ekskluzivizmu), optužbi za ritualna ubojstva i kanibali-

Jaroslav PEČNIK